

Nr 395.

Godkänd av första kammaren den 15 juni 1920.

Godkänd av andra kammaren den 15 juni 1920.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av väckta motioner om ändring av § 26 regeringsformen.

(Konstitutionsutskottets utlåtande nr 59.)

Till Konungen.

I tvenne inom riksdagen väckta likalydande motioner har hemställts, att riksdagen ville för sin del till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse av § 26 regeringsformen:

§ 26.

Konungen äger att i brottmål göra nåd, mildra livsstraff samt återgiva ära och till kronan förverkat gods. På den brottslige skall sedermera ankomma att emottaga den nåd, Konungen honom förunnat, eller undergå det straff, vartill han blivit dömd.

samt att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1921 års riksdag rörande de lag- och författningsändringar, som kunna av nämnda grundlagsändring föranledas.

Benådningsrätten har i alla tider som regel odelat tillhört regeringsmakten. I utlandet beredas numera benådningsärenden vanligen av en byrå eller därmed likartat förvaltningsorgan hos respektive lands justitiedepartement. I parlamentariskt styrda länder kontrasigneras naturligtvis

statschefens beslut om benådning av vederbörande minister, som härigenom ikläder sig det parlamentariska ansvaret för åtgärden i fråga.

Sverige intager vad beträffar nådeärendens behandling jämte Finland, vilket härvidlag som i så många andra stycken tagit svensk rättsbyggnad till förebild, en särställning så tillvida, som den högsta lagskipande myndigheten obligatoriskt skall höras över ansökningar om nåd i brottmål. Gången av ett nådeärende hos oss är följande. Ansökning, av den dömde eller annan, inlämnas i nedre justitierevisionen. Här beredes målet samt föredrages av vederbörande revisionssekreterare i högsta domstolen. Sedan dermera uppgöras inom revisionen promemorior, innefattande själva saken samt högsta domstolens utlåtande. Dessa promemorior utdelas därefter till stats- och justitieministrarna samt de konsultativa statsråden. I konseljen föredrar justitieministern och i t. f. regeringen den revisionssekreterare, som haft målet tidigare om hand, varvid i bägge fallen en protokollssekreterare från nedre justitierevisionen för statsrådsprotokollet. Nådemålen gå sålunda fullständigt justitiedepartementets personal förbi. Den enda befattning departementet kan sägas hava med dessa mål är, att registratorn ombestyr utdelandet av omförmälda promemorior till förutnämnda statsrådsledamöter, samt att justitieministern — dock endast i konselj — föredrar nådeärendena. Proceduren torde, som nämnts, vara ensamstående i sitt slag.

Att under sådana förhållanden lagskipningssynpunkter vid benådningsrättens utövande spela en avsevärd roll, förefaller antagligt.

Beträffande nådemålens karaktär och den hänsyn, som vid deras avgörande tages till högsta domstolens yttrande, hava motionärerna anført belysande siffror för åren 1913 och 1914. Motsvarande tal för åren 1915—1916 giva enligt den officiella rättsstatistiken följande resultat. För dessa år avsågo nådemålen resp. 276 och 239 personer. På olika ådömda straffarter fördelade sig dessa 515 mål på följande sätt: 232 avsågo personer dömda till straffarbete, 15 tvångsarbete, 180 fängelse eller arrest, 60 böter och 28 annan påföljd. Inga nådemål gällde under dessa två år dödsstraff. Av de 515 personerna hade 69 slutdömts av häradsrätt, 56 av rådhusrätt eller polisdomstol, 112 av krigsrätt eller befälhavare, 61 av hovrätt, 4 av krigshovrätt, 196 av högsta domstolen, 8 av annan myndighet. I 9 fall angives den dömande myndigheten vara okänd. Av ifrågavarande 515 nådeansökningar ingåvos och avgjordes 346 inom 1 år efter brottets begående, 88 mellan 1 och 3 år, 15 mellan 3 och 5 år, 32 mellan 5 och 15 år och 23 över 15 år. I 11 fall uppgives tiden vara okänd. Av samma ansökningar blevo 45 ej upptagna till prövning, 335 avslagna och 135 helt eller delvis bifallna. Beträffande de 515 fallen överensstämde Kungl. Maj:ts

beslut i 494 fall med vad högsta domstolen hemställt och avvek därifrån i 21 fall. År 1919 uppgingo nådemålen till 396, varav Kungl. Maj:t beträffande 377 följt högsta domstolens yttrande samt beträffande 19 mål avvikit därifrån.

Under senare tid hava, såsom motionärerna framhållit, vid upprepade tillfällen reformer beträffande nådemålens behandling påyrkats. Synpunkten härvidlag har främst varit att lätta högsta domstolens arbetsbörd.

Mot anordningen att helt och hållet förlägga nådemålens behandling till statsrådet har emellertid anmärkts, att detta kunde medföra fara för att växlande synpunkter beträffande benådningens utövande komme med växlande regeringar att göra sig gällande. Den nuvarande ordningen vore ur denna synpunkt att föredraga, enär regeringen vid avgörande av nådemål har att stödja sig på utlåtande från en institution, högsta domstolen, vilken ej kunde misstänkas vid avgivandet av desamma vara påverkad av växlande politiska åskådningar.

Häremot har invänts, att i utlandet, där benådningen ju som regel handhaves av regeringen ensam, ej försports några klagomål i nyssberörda hänseenden. Under sådana förhållanden vore det föga antagligt, att för Sveriges vidkommande en förändring av antydd art skulle medföra något men. Benådningens befriande från rena lagskipningssynpunkter och -former skulle tvärtom kunna betraktas såsom en i sakens natur liggande otvetydig fördel.

Riksdagen, som finner motionärernas förslag värt beaktande, anser emellertid, att ett eventuellt borttagande av bestämmelsen om högsta domstolens och regeringsrättens hörande över nådeansökningar måste föregås av en utredning, under vilken olika på frågan inverkan omständigheter böra tagas under överbäggande. Även om det därvid skulle befinnas skäligt att i allmänhet låta nådemål avgöras utan dylikt hörande, synes dock böra tagas under omprövning, om icke nu gällande ordning bör bibehållas i vad avser ansökningar av berörda art, som ske i samband med klagan i själva målet eller detsammans underställning. Likaledes bör undersökas, huruvida icke även i vissa andra fall, t. ex. vid vissa grövre brott alltfört högsta domstolens, resp. regeringsrättens utlåtande i nådemål bör inhämtas, och var i sådant fall gränsen bör dragas mellan nådemål, över vilka ifrågavarande dömande myndigheter skola höras, och där så ej synes vara ovillkorligen behöfligt. Det är givetvis även av vikt, att de bestämmelser, som eventuellt kunna komma att ersätta de nuvarande, varda så avpassade, att det blir tillfyllest sörjt för upprätthållande av nödig kontinuitet i nådemålens behandling.

Slutligen anser riksdagen själfallet, att vid en dylik utredning högsta

domstolens utlåtande bör inhämtas. Emellertid torde, i betraktande av det läge, vari frågan befinner sig, en utredning av berörda slag kunna hinna verkställas, så att förslag kan framläggas redan vid början av 1921 års riksdag.

På grund av vad sålunda anföres, får riksdagen anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida och i vilken omfattning bestämmelsen i § 26 regeringsformen om högsta domstolens och regeringsrättens hörande över ansökningar om nåd i brottmål må kunna begränsas, samt till nästa års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen må giva anledning.

Stockholm den 15 juni 1920.

Med undersåtlig vördnad.
